

Оксана Вікторівна Гандабура,

викладач англійської мови Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

УПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ У НАБУТТІ ДОСВІДУ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті обґрунтовано поняття педагогічної підтримки у набутті досвіду професійного саморозвитку як педагогічної умови формування мотивації професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів.

Ключові слова: педагогічна підтримка, професійний саморозвиток, мотивація, мотивація професійного саморозвитку.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вчителів початкових класів у системі вищої освіти становить органічну частину розвитку суспільства, одну з найважливіших ланок загальної системи освіти і виховання; є важливим чинником підвищення рівня виробництва, науки та культури, розвитку освітньої галузі; забезпечує розширене відтворення матеріально-технічної і духовної бази суспільства. Виявлення наукових основ процесу професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів є актуальним завданням педагогічної науки. Дослідження у галузі професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів здійснюються багатьма вченими в Україні. Серед них В. Лозова, І. Зязюн, Л. Онищук, О. Сущенко та ін.

Основні шляхи оновлення освіти у новому тисячолітті визначено в положеннях Закону України “Про освіту”, цільовій комплексній програмі “Вчитель”, якими передбачається:

- відтворення інтелектуального потенціалу народу;
- забезпечення можливостей для саморозвитку людини;
- підготовка молоді до інтеграції в суспільство;

– професійна адаптація фахівця в умовах трансформації суспільного устрою та формування його професійної мобільності та конкурентоспроможності [11].

Успішне вирішення цих завдань вимагає від майбутнього вчителя початкових класів вибору стратегії неперервної освіти впродовж усього життя на основі саморозвитку, самовдосконалення, самоосвіти.

Тому сучасна професійно-педагогічна підготовка майбутнього фахівця початкової школи базується на розвитку високого професіоналізму спеціаліста, який ознайомлений із сучасними вимогами до навчально-виховного процесу школи першого ступеня, підготовлений до організації навчання навчальної діяльності молодших школярів і спрямований на професійний розвиток та саморозвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. У психолого-педагогічній літературі проблема педагогічної підтримки розглядалась багатьма дослідниками: О. Газманом, Н. Криловою, Н. Купряшиною, Л. Куліковою, Г. Звенигородською, Т. Коростіянець та ін.

Основні положення про педагогічну підтримку було розроблено О. Газманом та його послідовниками. Дослідник визначив педагогічну підтримку як превентивну й оперативну допомогу дітям у вирішенні їх індивідуальних проблем, що пов'язані з фізичним і психічним здоров'ям, соціальним та економічним положенням, успішним навчанням, з ефективною міжособистісною взаємодією і життєвим, професійним самовизначенням [3].

Н. Крилова розглядає педагогічну підтримку в більш широкому соціокультурному контексті як елемент будь-якого співробітництва та взаємодії, оскільки вона є виявом позитивного ставлення до діяльності людини і готовності сприяння її починанням та самореалізації [6].

Т. Коростіянець, досліджуючи концепцію педагогічної підтримки, вважає, що педагогічна підтримка – це “педагогічна діяльність, яка спрямована на (спільне з молодою людиною) створення умов для розуміння тим, хто

навчається, індивідуальних та соціальних сенсів життєдіяльності, процесу розробки і прогнозування результатів індивідуальної стратегії поведінки й учіння, її реалізації, подолання тим, хто навчається, особистісно значущих проблем” [5, с. 1].

Н. Купряшина описує педагогічну підтримку як особливу освітню технологію, що спрямована на сприяння процесам самовизначення, саморозвитку і самовираження дитини, на розвиток її індивідуальності [7]. Основними предметами педагогічної підтримки є суб’єктність та індивідуальність особистості.

Метою статті є обґрунтування поняття педагогічної підтримки у набутті досвіду професійного саморозвитку як педагогічної умови формування мотивації професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Узагальнюючи вище зазначені теоретичні умовиводи, поняття “педагогічна підтримка у набутті досвіду професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів” – це особлива педагогічна технологія, яка спрямована на створення умов для співробітництва і взаємодії з метою сприяння формуванню мотивації професійного саморозвитку.

Аналіз теоретичних джерел свідчить, що можливими є такі форми та методи організації навчального процесу, в яких виражається педагогічна підтримка професійного саморозвитку:

- консалтингові служби педагогічної підтримки і система коучінгу індивідуальних труднощів у керуванні особистою професійною діяльністю;
- рефлексопрактика, тобто форма навчальної діяльності, що стимулює студентів до актуалізації особистого життєвого та професійного досвіду (ведення щоденника, мікродослідження, педагогічна розповідь, портфоліо тощо);
- педагогічна взаємодія, яка базується на визнанні цінності індивідуального життєвого досвіду;

- групове спілкування і створення інтерактивної студентської мережі для обміну досвідом інтерпретації педагогічних явищ;
- система студентського тьюторингу, під час якого функції педагогічної підтримки виконує спеціально навчений “старший” студент або тьютор;
- залучення студентів до активної науково-дослідної роботи [10].

За логікою сутності поняття педагогічної підтримки у набутті досвіду професійного саморозвитку визнається доцільним включити в цей список тренінгові форми педагогічної підтримки.

Термін “тренінг” (від англ. *train, training*) має значення навчання, виховання, підготовка, тренування, дресирування [1]. Існує декілька авторських визначень поняття “тренінг”. Т. Зайцева визначає тренінг як різноманітні форми групової роботи [4]. І. Вачков дає визначення групового психологічного тренінгу як сукупності активних методів практичної психології, що використовуються в роботі з людьми, які мають психологічні проблеми з метою надання їм допомоги в саморозвитку [2]. С. Макшанов вважає, що тренінг – це багатофункціональний метод цілеспрямованих змін психологічних феноменів людини, групи або організації з метою гармонізації професійного й особистісного буття людини [8].

Із більшості визначень випливає, що під час тренінгу, як психологічного групового методу, використовують інтеграцію інтерактивних групових форм та активних методів навчання, яка забезпечує високу інтенсивність здійснення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців. Вони зорієнтовані на систематизацію практичного досвіду студентів та актуалізацію нагромаджених теоретичних знань. Власне це ті самі методи, що були запропоновані для організації особистісно орієнтованого середовища.

Тренінг використовують у різних сферах, а особливо – для розвитку навичок самопізнання, саморозуміння, рефлексії, саморегуляції, для зміни ставлення до себе, інших людей, розвитку емоційної гнучкості, корекції поведінки, підвищення мотивації.

Особливо слід відмітити тренінгову систему як один із найефективніших шляхів формування мотивації, зокрема мотивації професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів.

Розробкою мотиваційних тренінгів займалися С. Занюк, О. Сидоренко, В. Климчук, І. Осипенко, Н. Угрюмова, Д. Мак-Клелланд та ін. Безліч тренінгів з мотивації можна знайти у мережі Інтернет. Д. Мак-Клелланд, створюючи мотиваційні тренінги, стверджує, що за допомогою уявлень і розумових дій можна змінити мотиви суб'єкта діяльності [12]. Концепцією мотиваційного тренінгу, на думку О. Сидоренко, є його мотиваційний характер. Після тренінгу його учасники повинні не лише вміти використовувати нові знання та досвід, які вони отримали, але й прагнути їх використовувати в своїй діяльності. Метою мотиваційного тренінгу, на думку дослідника, є опанування методів активізації мотивів людини та використання енергії актуально діючих мотивів, іншими словами формування і посилення робочої мотивації [9]. Найголовнішими результатами мотиваційного тренінгу є засвоєння навичок, механізмів самомотивації, довільне утримання мотиву на меті [8].

Вивчаючи тренінг як метод організації навчання майбутніх учителів, ми припускаємо, що крім опанування вчителем окремих умінь та навичок у процесі тренінгового навчання здійснюється мотиваційний вплив на студента, складається його професійна позиція, під дією спеціально організованої групової діяльності значно змінюється його система поглядів на різні психологічні і соціально-педагогічні явища, усвідомлюється значущість професійного саморозвитку у процесі навчання та професійної діяльності, формується ціннісне ставлення до професійної реальності, до інших, до себе. Тому, на нашу думку, мотиваційний тренінг є важливим процесуальним компонентом формування мотивації професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів, який надає можливість досягнути бажаного результату.

На основі вищевикладеного матеріалу, керуючись науковими дослідженнями С. Макшанова, Д. Мак-Клелланда, М. Кларіна, І. Вачкова,

В. Климчука, О. Сидоренко, було розроблено мотиваційний тренінг професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів.

Під мотиваційним тренінгом професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів ми розуміємо цілісну циклічну організацію особливих занять, об'єднаних однією структурою, обмежених у часі і дидактичному просторі, спрямованих на всебічний аналіз проблемних професійних ситуацій взаємодії у системі викладач – студент; це проектування педагогічної діяльності викладача щодо відбору психолого-педагогічного матеріалу, приведення в систему форм та методів формування мотивації професійного саморозвитку і поетапного ефективного вирішення завдань формування мотивації професійного саморозвитку.

Метою розробленого тренінгу є створення середовища, що збагачене стимулами та можливостями для активізації мотивів професійного саморозвитку.

Принципами цього тренінгу є: 1) добровільність; 2) мотивуюча сила (формування мотивації); 3) образність (глибоке розуміння, засвоєння і запам'ятовування матеріалу, усвідомлення внутрішньої гармонії вивчених феноменів, відкриття нового через особливу проникливість образів); 4) баланс комфорту та дискомфорту (створення сприятливої психологічної атмосфери взаємодії в групі і відмова полегшити діяльність); 5) застосування результатів тренінгу на практиці (підвищення практичної значущості тренінгу).

На підставі вищевикладеного нами визначено такі завдання мотиваційного тренінгу професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів:

– використання інтегративного підходу до розвитку свідомості, активності, самостійності майбутніх учителів під час навчально-професійної діяльності;

– сприяння трансформації отриманих знань у вміння та навички, їх реалізації у повсякденному житті;

– конструювання системи суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками педагогічного процесу, які побудовані на діалогічності і співпраці;

– використання методики співробітництва з активними методами навчання, звернення до власного досвіду студента, спільної побудови траєкторії самовдосконалення особистості студента;

– занурення у процес професійної та навчальної діяльності за допомогою професійних ситуацій, тим самим розвиваючи потреби у професійному саморозвитку;

– забезпечення майбутнього педагога можливістю самовизначення, саморозкриття, розвитку самосвідомості і творчого потенціалу студента;

– створення необхідних умов для формування системи мотивів професійного саморозвитку;

– заохочення особистісного та професійного розвитку майбутніх спеціалістів початкової ланки освіти.

Цей мотиваційний тренінг проводиться в три етапи: діагностичний, діяльнісний, корекційно-творчий.

Метою першого (діагностичного) етапу є: звернення уваги на зміст тренінгу; створення атмосфери довіри; активізація знань студентів щодо теорій мотивації, ціннісної регуляції діяльності і професійного саморозвитку; засвоєння спеціальних понять, що означають компоненти мотивації професійного саморозвитку; виявлення початкового рівня мотивації професійного саморозвитку. На цьому етапі використовуються лекційно-дискусійні заняття, рольові та ділові ігри, мозковий штурм, алгоритм картини майбутнього. Діагностика рівня мотивації професійного саморозвитку на цьому етапі тренінгу вимагає застосування анкетування, опитування, спостереження, бесід написання тематичних оповідань.

Основу наступного етапу (діяльнісного) складають мотиваційні вправи, метою яких є: реалізація окреслених цілей і намірів; отримання досвіду внутрішньомотивованої поведінки; формування навичок мотивування до професійного саморозвитку; співвіднесення мотиву професійного саморозвитку

зі своїм ідеалом. Основний акцент на цьому етапі зроблено на аналізі та програванні професійних ситуацій, психодрамі, методі “занурення”, вправах, що спрямовані на мотиваційне переключення, мотиваційне обумовлення і мотиваційне опосередкування, психологічних іграх, інсценуваннях, груповій роботі, індивідуальних завдань, дискусії, круглих столах, методі ситуаційного моделювання тощо.

Корекційно-творчий етап має за мету: корекцію сформованих умінь та навичок мотивації професійного саморозвитку за рахунок зворотного зв'язку; оцінку рівня досягнення поставлених цілей; демонстрацію сформованості мотивації професійного саморозвитку у процесі самостійної роботи; практичне використання отриманих знань і навичок у реальних життєвих ситуаціях. На корекційно-творчому етапі учасникам тренінгу пропонуються такі форми та методи як: рефлексія; обговорення; захист творчих проєктів; виготовлення колажів і постерів; проблемні методи навчання; складання індивідуальних програм професійного саморозвитку тощо.

Що стосується індивідуальної програми професійного саморозвитку, то анкетування, проведені під час дослідження, продемонстрували, що більшість студентів включили в приблизну програму свого професійного саморозвитку такі завдання, як застосування вже набутих знань та оновлення знань, успішне закінчення вищого навчального закладу, пошук хорошої роботи, відвідування додаткових курсів або подальше навчання, спілкування з досвідченими людьми тощо. Такі відповіді свідчать про те, що студенти начебто розуміють сутність поняття “професійний саморозвиток”, але не знають яким чином його спланувати й як правильно ним займатися.

Висновки. Отже, мотиваційний тренінг професійного саморозвитку в межах педагогічної підтримки здійснює мотиваційний вплив на його учасників, спрямований на усвідомлення значущості професійного саморозвитку і самоосвіти, формування ціннісного ставлення до професійної реальності, оцінювання рівня готовності до педагогічної діяльності, проєктування шляхів

свого професійного зростання та саморозвитку, вибір індивідуальної програми професійного саморозвитку.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. До подальших напрямків дослідження вважаємо за доцільне віднести проблему міжпредметної інтеграції гуманітарної підготовки майбутніх вчителів початкової школи як основи їх професійного самовдосконалення.

Список використаної літератури

1. Большой англо-русский словарь : в 2 томах / [под общ.ред. И. Р. Гальперина, Э. М. Медниковой]. – 4-е изд., испр. – М. : Русский язык, 1988. – Т. 2. – 1072 с.
2. Вачков, И. В. Основы технологии группового тренинга : учебное пособие / Игорь Викторович Вачков. – М. : Из-во “Ось-89”, 1999. – 176 с.
3. Газман, О. С. Педагогика свободы: путь в гуманистическую цивилизацию XXI века: идея свободы ребенка в образовании как педагогическая цель / О. С. Газман // Классный руководитель. – 2000. – № 3. – С. 6–33.
4. Зайцева, Т. В. Теория психологического тренинга: Психологический тренинг как инструментальное действие / Татьяна Вячеславовна Зайцева. – СПб. : Речь ; М. : Смысл, 2002. – 80 с.
5. Коростіянець, Т. П. Становлення концепції педагогічної підтримки як педагогічної інтерпретації філософії свободи [Електронний ресурс] / Т. П. Коростіянець. – Режим доступу до журн. : www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Pedagogica/73685.doc.htm.
6. Крылова, Н. Б. Педагогическая поддержка ребенка в образовании : учебное пособие для вузов / [Михайлова Н. Н., Юсфин С. М.] ; под ред. В. А. Сластенина, И. А. Колесниковой. – М. : Академия, 2006. – 288 с.
7. Купряшина, Н. Д. Педагогическая поддержка в работе учителя и воспитателя / Нина Дмитриевна Купряшина. – М., 2005. – 250 с.
8. Макшанов, С. И. Психология тренинга: Теория. Методология. Практика : [монография] / Сергей Иванович Макшанов. – СПб. : “Образование”, 1997. – 238 с.
9. Сидоренко, Е. В. Мотивационный тренинг / Елена Васильевна Сидоренко. – СПб. : Речь, 2005. – 204 с.

10. Титовец, Т. Е. Модель педагогической поддержки профессионального саморазвития будущего учителя / Титовец Татьяна Евгеньевна. – Минск : Академия последипломного образования, 2008. – 348 с.

11. Цільова комплексна програма “Вчитель” // Інформаційний збірник Міністерства освіти та науки України. – 1997. – № 24-К. – К. : Педагогічна преса. – С. 11–25.

12. McClelland, D. C. An achievement and entrepreneurship: a longitudinal study / D. C. McClelland // Journal of Personality and Social Psychology. – 1965. – № 4. – P. 389–392.

Рецензент: кандидат педагогічних наук, доцент Воротняк Л. І.

Стаття надійшла до редакції 30.05.2013.

Гандабура О. В. Внедрение педагогической поддержки в приобретении опыта профессионального саморазвития будущих учителей начальных классов

В статье обосновано понятие педагогической поддержки в приобретении опыта профессионального саморазвития как педагогического условия формирования мотивации профессионального саморазвития будущих учителей начальных классов.

Ключевые слова: педагогическая поддержка, профессиональное саморазвитие, мотивация, мотивация профессионального саморазвития.

Handabura O. V. Implementation of pedagogical support in acquiring of professional self-development experience of future primary school teachers

The article has justified the concept of pedagogical support in acquiring of professional self-development experience as a pedagogical term of formation of professional self-development motivation of future primary school teachers.

Key words: pedagogical support, professional self-development, motivation, professional self-development motivation.